

Yerli ve Yabancı Mevduat Bankalarında İçsel ve Dışsal Faktörlerin Karlılığa Etkileri

The Effects of Internal and External Factors on Profitability in Domestic and Foreign Deposit Banks

Burak BÜYÜKOĞLU¹

Öz

Amaç: Çalışmanın amacı Türkiye’de faaliyet gösteren yerli ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının karlılık performanslarını finansal oranlar vasıtası ile araştırılmasıdır. Bu kapsamda bankaların karlılık performanslarına, sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite ve gelir-gider yapısı gibi içsel faktörlerin ve gayri safi yurt içi hasıla ile enflasyon artış oranı gibi dışsal faktörlerin finansal oranlar yardımıyla etkileri karşılaştırılmıştır.

Tasarım/Yöntem: Çalışmada 2011 ile 2021 dönemleri arasında Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının verileri ile veri seti oluşturulmuş ve modellenmiştir. Geliştirilen modeller SGMM yöntemi ile tahmin edilmiştir.

Bulgular: Elde edilen bulgulara göre yerli sermayeli mevduat bankalarında içsel faktörlerden sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve likidite faktörünün karlılığa etkileri olduğu tespit edilirken dışsal faktörlerin ise karlılığa etkilerinin olmadığı tespit edilmiştir. Yabancı sermayeli mevduat bankalarında ise test edilen tüm içsel ve dışsal faktörlerin karlılığa etkilerinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sınırlılıklar: Örneklemin sadece mevduat bankalarını kapsamaması araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

Özgünlük/Değer: Çalışmada sadece yerli ve yabancı değil aynı zamanda içsel ve dışsal faktörlerinde değerlendirilmesi araştırmaya özgün değer katmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bankalarda Karlılık, Bankalarda İçsel ve Dışsal Faktörler, Yerli ve Yabancı Mevduat Bankaları

Abstract

Purpose: The aim of the study is to compare the profitability performances of domestic and foreign capital deposit banks operating in Turkey by means of financial ratios. In this context, the effects of internal factors such as capital adequacy, balance sheet structure, asset quality, liquidity and income-expenditure structure and external factors such as gross domestic product and inflation rate on the profitability performance of banks were compared with the help of financial ratios.

Design/Methodology: In the study, a data set was created and modeled with the data of deposit banks operating in Turkey between the periods of 2011 and 2021. The developed models were estimated by the SGMM method.

Findings: According to the findings, it has been determined that internal factors such as capital adequacy, asset quality and liquidity factor have an effect on profitability in domestic deposit banks, while external factors have no effect on profitability. On the other hand, it has been concluded that all internal and external factors tested have effects on profitability in foreign-owned deposit banks.

Limitations: The fact that the sample covers only deposit banks constitutes the limitation of the research.

Originality/Value: In the study, not only domestic and foreign but also the evaluation of internal and external differentiators adds original value to the research.

Keywords: Profitability in Banks, Internal and External Factors in Banks, Domestic and Foreign Deposit Banks

¹ Öğr. Gör. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Nizip MYO, İşletme Bölümü, burakbuyukoglu@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1174-3112

1. GİRİŞ

Finansal sistem içerisindeki en önemli sektörlerden birisi şüphesiz bankacılık sektörüdür. Bankacılık sektöründeki gelişmeler, hem şirket ortakları, yöneticiler ve yatırımcılar tarafından hem de düzenleme ve denetleme otoriteleri tarafından yakından izlenmektedir. Bu sebeple bankaların performansları ve bu performansa bağlı olarak elde ettikleri kar/zarar durumu araştırmacılar için halen güncelliğini korumaktadır. Özellikle Türkiye gibi faiz oranlarında değişikliklerin, yüksek enflasyonun, politik ve siyasi etkilerin ve ekonomik krizlerin sıklıkla gözlemlendiği ülkelerde bankaların güncel verileri ile araştırılması önem arz etmektedir. Özellikle de bankaların karlılıklarında meydana gelen değişimler ve bu değişimlere etki eden mikroekonomik ve makroekonomik faktörlerin incelenmesi güncel literatüre önemli katkılar sağlamaktadır.

Türkiye’de faaliyet gösteren yerli sermayeli mevduat bankalarının (yerli SMB) sayısının yabancı sermayeli mevduat bankalarından (yabancı SMB) daha az olduğu görülmektedir. Gerek yerli sermayeli bankaların tamamının satın alınması ya da çoğunluk hisselerine ortak olunması, gerekse de diğer birçok ülkede faaliyet gösteren bankaların Türkiye’de de yaygınlaşması ile özellikle 2000’li yıllardan itibaren yabancı sermayeli bankaların sayısında artış meydana gelmiştir. Bu sayısal artış Türkiye’deki kamu ve özel sermayeli bankaların aktif büyüklükleri ile karıştırılmamalıdır. Ek-1’de faaliyete devam eden yabancı ve yerli mevduat bankalarının aktif büyüklükleri verilmiştir.

Yerli SMB’nın aktif toplamalarının yabancı SMB’nın aktif toplamından bu kadar yüksek çıkmasının nedeni kamu bankalarının aktif toplamalarının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Kamu bankaları hariç tutulsa bile yerli SMB’nın aktif toplamaları yabancı SMB’dan yüksek olmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi yabancı mevduat bankaları son yıllarda sayıca artış göstermiş olsa bile yerli mevduat bankalarının aktif toplamalarının gerisinde kalmaktadır.

Türk bankacılık sektörü özellikle 2000-2001 bankacılık krizinden ve 2008 küresel krizden sonra önemli yapısal değişiklikler yaşamıştır (Belke ve Ünal, 2017; Toprak ve Talu, 2017). Bu yapısal değişiklikler sonrasında özellikle beklenmeyen risklere karşı tedbirler ön plana çıkmaktadır. Türk bankacılık sektör ortalaması, Basel kriterlerinde belirtilen asgari sermaye yeterlilik oranının üzerinde yer almaktadır. Bu durum her ne kadar beklenmeyen risklere karşı koruyucu bir tampon görevi görse de karlılığıda etkilediği görülmektedir. Bu sebeple özellikle 2008 küresel krizinin nispeten etkilerinin azaldığı 2010 sonrası dönemde yapılan çalışmalar ekonomik krizlerinve bu krizler için alınan tedbirlerin karlılığa etkilerinin incelenmesi açısından önemlidir.

Bankacılık sektöründe karlılığa etki ettiği düşünülen farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Chaudhry vd. (1995) çalışmasında bu sınıflandırmayı mikroekonomik, makroekonomik ve bankaya özgü faktörler olarak belirtmiştir.

Bankaların finansal raporları, yatırımcılar, sermayedarlar, yöneticiler, düzenleme ve denetleme otoriteleri için ayrı ayrı incelenmesi gereken unsurlar içermektedir. Genel olarak yatırımcılar bankaların performanslarını, sermayedarlar karlılıklarını ve gelir-gider yapılarını, yöneticiler bilanço yapılarını, aktif kalitelerini ve likiditeyi, düzenleme ve denetim otoriteleri Basel kriterleri kapsamında sermaye yeterliliklerini incelemekte ve analiz etmektedirler. Bankalar ise sürdürülebilir performans ve karlılıklarını maksimize etmeyi hedeflemektedirler. Bu doğrultuda her ne kadar bankaların temel amacı karlılık olmasa da bankaların birçok hedefini doğrudan etki eden karlılık düzeyleri bankalar için oldukça önemlidir. Bu önem doğrultusunda karlılığı arttıran, azaltan ya da etkileyen tüm faktörler bankalar ve takip edenler için önem arz etmektedir. Çalışmada mevduat bankalarının hangi içsel ve dışsal faktörlerden etkilendiğini belirlemek ve karlılık performansına azaltan faktörler çerçevesinde çözüm önerileri sunmak amaçlanmıştır. Çalışmada olabildiğince çok değişken kullanılarak kapsamlı şekilde sonuçlar elde edilmesi hedeflenmiştir. Analiz sonuçlarından elde edilen kapsamlı sonuçlara göre hem banka üst yönetimleri ve yatırımcılar hem de sermayedarlar ve düzenleme ve denetim otoritelerinin üzerinde durduğu karlılığı etkileyen farklı faktörler bir arada sunulmaktadır. Bu kapsamda çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren yerli ve yabancı mevduat bankalarının sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite ve gelir-gider yapılarının bankaların aktif karlılıklarına etkileri analiz edilmiştir. Aktif Karlılığı (ROA), eldeki şirket varlıklarını kullanarak gelir elde etme konusunda banka yönetiminin kapasitesini belirlemektedir (Ongole ve Kusa, 2013). Bu sebeple çalışmada bağımlı değişken olarak belirlenen faktörlerin karlılığa etkisini ölçmek amacı ile Aktif Karlılık rasyosu kullanılmıştır.

Çalışma, farklı bakış açıları için değerlendirme olanağı vermekte ve aynı zamanda yerli ve yabancı SMB açısından da aynı faktörlerin etkilerini görebilmek için bir karşılaştırma imkânı sunmaktadır.

Konu ile ilgili yapılmış olan çalışmalar genellikle sermaye yapısının ve özkaynak yapısının karlılığa olumlu yönde etkisi olduğunu göstermekte ve takipteki krediler ve faiz dışı giderlerin ise karlılığa olumsuz yönde etki ettiğini göstermektedir (Gülhan ve Uzunlar, 2011; elik ve Kaya, 2021; evik ve Boran, 2020; Türkdönmez ve Babuşcu, 2019).

Çalışmada, belirtilen faktörlerin karlılık üzerindeki etkilerini test edebilmek için farklı finansal oranlar kullanılmış olup bu oranlar ile ilgili detaylı açıklamaya veri bölümünde değinilecektir. Çalışmada 2011 ile 2021 arası dönemde yerli ve yabancı mevduat bankalarının 11 yıllık verileri kullanılarak veri seti oluşturulmuş ve yerli ve yabancı bankalar için ayrı ayrı ekonometrik modeller oluşturularak karşılaştırılabilmeleri için zemin hazırlanmıştır.

Çalışmanın bundan sonrası řu şekilde organize edilmiştir: Giriş bölümünün ardından özellikle yerli ve yabancı mevduat bankalarının karşılaştırılmalarının bulunduğu literatür bölümüne yer verilmiştir. Ardından çalışmanın veri setini oluşturan bankalar ile ilgili kullanılan oranlar ayrıntılı bir şekilde ele alınmış ve sonrasında ise metodolojiye uygun olarak oluşturulan modeller ve hipotezler belirtilmiştir. Sonrasında analiz yöntemi olan Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi ile ilgili gerekli ön yapılabilirlik testleri uygulandıktan sonra analiz gerçekleştirilmiş ve analiz bulguları karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

2. LİTERATÜR

Literatür taramasında bankaların karlılıkları üzerine yapılan birçok yerli ve yabancı çalışma mevcuttur. Fakat yerli ve yabancı SMB'nın karşılaştırıldığı çalışma sayısı oldukça azdır. Bu sebeple ulaşılabilen literatürde yerli ve yabancı mevduat bankalarının karşılaştırıldığı çalışmalara öncelik verilip sonrasında ise benzer çalışmalar ile literatür zenginleştirilmiştir.

Literatür taramasında yerli ve yabancı mevduat bankalarının karşılaştırılmasını farklı yöntem ve değişkenlerle yapılan ilk çalışma 2011 yılında Gülhan ve Uzunlar'ın Türk bankacılık sektörünü örneklem olarak aldıkları bankacılık sektöründe karlılığı etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmadır. Çalışmada 1990 ile 2008 dönemleri arasındaki 19 yıllık veriyi 2 farklı zaman diliminde yerli ve yabancı bankaları karşılaştırmışlardır. Çalışmada bağımlı değişkenler olarak aktif karlılığı ve bağımsız değişkenler olarak da sermaye, faaliyet giderleri, likidite, menkul değerle cüzdanı, takipteki kredileri ve büyüklüğü kullanmışlardır. Ayrıca kontrol değişkenleri olarak da makroekonomik değişkenleri ve sektör değişkenlerini analize dahil etmişlerdir. alışmalarında klasik panel veri analizi ile veri setini analiz etmişler ve elde ettikleri bulgular ile 2001 yılı öncesi ve sonrası dönemde sermayenin karlılığı pozitif etkilediğini tespit etmişlerdir. Ayrıca likidite 2001 öncesi dönemde tüm yabancı bankaları olumlu şekilde etkilediğini yerel bankalarda ise istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ve 2001 sonrası dönemde ise yabancı bankalarda negatif etki ve yerel bankalarda ise anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Gülhan ve Uzunlar'ın (2011) geçmiş yıl verileri ile yaptıkları çalışmayı takiben Alper ve Anbar (2011) alışmalarında 2002 ve 2010 dönemleri arasında Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların karlılıklarının bankaya özgü ve makroekonomik belirleyicilerini tahmin etmişlerdir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre aktif büyüklüğünün ve faiz dışı gelirlerin banka karlılığı üzerinde olumlu ve istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu fakat kredi portföyünün büyüklüğü ve takipteki kredilerin banka karlılığı üzerinde negatif bir etkiye neden olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışmada makroekonomik faktörler ile ilgili sadece reel faiz oranının banka karlılığı üzerinde olumlu bir etki yarattığı sonucuna ulaşmışlardır. Kakilli vd. (2013) alışmalarında Türk bankacılık sektöründeki ticari bankalarda bankaya özgü ve makroekonomik faktörlerin karlılığa etkilerini eşbütünleşme testi ile tahmin etmişlerdir. Bankaya özgü değişkenlerden toplam kredilerin toplam varlıklara oranı, toplam mevduatların toplam varlıklara oranı, toplam likit varlıkların toplam varlıklara oranı, toplam ücret ve komisyon gelirlerinin toplam varlıklara oranının karlılığa etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Makroekonomik faktörlerde ise reel gayri safi yurt içi hasılanın, enflasyon oranı, reel döviz kuru ve reel faiz oranının karlılığa etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Durguti vd. (2014) 2006 ile 2013 dönemleri arasında Kosova bankacılık sektörü üzerine yaptıkları çalışmalarında net faiz marjı, özkaynak

getirisi ve varlık getirisinin karlılık üzerinde güçlü bir etkiye sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Karakuş vd., 2017 yılında ticari bankalar bazında ele almıştır. Karakuş vd.'nin çalışmasında 2006 ile 2016 dönemleri arasında Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 12 yerli ve 17 yabancı sermayeli ticari bankaların verisi ile veri setini oluşturmuş ve 10 farklı finansal oran kullanarak analizi gerçekleştirmişlerdir. Çalışmadan elde ettikleri sonuca yerli sermayeli bankaların karlılıklarını aktif büyüklüğü, özkaynaklar/toplam aktifler, özel karşılıklar/toplam krediler ve faiz dışı gelirler/toplam aktifler değişkenleri pozitif yönde etkilerken faiz dışı giderler/toplam aktifler negatif yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Yabancı sermayeli bankalarda ise özkaynaklar/toplam aktifler ile faiz dışı gelirler/toplam aktifler değişkeni bankaların karlılıklarını pozitif yönde etkiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Benzer bir çalışmada Barroni ve Rossi (2019) bir bankanın borç ve varlık yönetiminin yanı sıra faiz dışı maliyet kontrolleri ve fonlama yönetiminin bankaların karlılığını önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Daha güncel veriler ile yerli ve yabancı sermayeli bankaların karşılaştırmasını yapan Çelik ve Kaya 2021 yılında güncelleyerek 2009 ile 2017 dönemleri arasında 11 yerli ve 12 yabancı bankanın 9 yıllık veri ile Türkiye'deki yerli ve yabancı bankaları benzer oranlar ile analiz etmişlerdir. Çalışmada varlık karlılığını bağımlı değişken olarak kullanmış ve banka yaşı, banka ölçeği, mevduat büyümesi, kredi ve mevduat oranı, sermaye yeterlilik oranı, finansal varlıklar, özel karşılıklar, kredilendirme düzeyi ve net ücret ve komisyon gideri değişkenlerini ise analize bağımsız değişken olarak dahil etmişlerdir. Çalışmalarında uyguladıkları panel veri analizinden elde ettikleri bulgulara göre yerli bankaların karlılıkları banka yaşından negatif yönde ve finansal oranından ise pozitif yönde etkilenmektedir. Ayrıca kredilendirme düzeyi oranı ve sermaye yeterlilik oranının karlılığı pozitif yönde etkilediklerini tespit etmişlerdir. Demirel ve Ulusoy (2021) çalışmalarında pandemi dönemini odak noktası olarak seçmişler ve bankaların karlılıklarına etki eden faktörleri pandemi öncesi ve sonrası dönemde değişime uğrayıp uğramadıklarını tespit etmeye çalışmışlardır. Çalışmalarında uyguladıkları panel regresyon analizinden elde ettikleri bulgulara göre sermaye yeterlilik oranının pandemi öncesinde de sonrasında da karlılığı etkileme gücünün devam ettiğini fakat özkaynak ve toplam varlıkların etkilerinin azaldığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Yerli literatürün dışında diğer ülkelerde yapılmış çalışmalarda mevcuttur. Azam ve Siddiqui'nin 2011 yılında Pakistan bankaları üzerine yaptıkları çalışmada yabancı sermayeli bankaların yerli sermayeli bankalara göre daha karlı olduğu belirtilmiştir ve yabancı sermayeli bankaların yerli sermayeli bankalara göre makroekonomik faktörlerden daha az etkilendiğini ortaya koymuşlardır. Aynı sonuçlara 1996'da Macaristan'daki yerli ve yabancı bankalar üzerine çalışma yapan Sabi'de ulaşmıştır. Sabi çalışmasında yabancı sermayeli bankaların yerli sermayeli bankalara göre daha fazla kar elde ettiği sonucuna ulaşmıştır. Yabancı literatürde karlılığın yerli bankalarda daha fazla olduğu sonucuna ulaşan çalışmalarda mevcuttur. San vd. 2011 yılında Malezya bankaları üzerine yaptıkları çalışmada daha önce yapılan çalışmaların aksine yerli SMB'nın yabancı SMB'na göre daha verimli ve karlılıklarının yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu durumu yerli bankaların maliyetlerini kontrol etmede yabancı bankalara göre daha iyi olmaların bağlamışlardır.

Yerli ve yabancı SMB'nın karşılaştırıldığı çalışmaların dışında bankacılık sektöründeki karlılığı etkileyen faktörlerin analiz edildiği çalışmalarda mevcuttur. Literatürdeki çalışmaların yaptığımız çalışma ile karşılaştırılabilmesi açısından güncel veriler ile yapılanlar çalışmalar literatür bölümünde tercih edilmiştir. Çevik ve Boran 2020 yılında yaptıkları çalışmada Türkiye'deki bankaların 2005 ile 2016 dönemleri arasında karlılığa etki eden faktörleri analiz etmişlerdir. Çalışmada sermaye yapısı güçlü olan bankaların aktif ve öz kaynak karlılıklarının da yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Türkdönmez ve Babuşçu'nun 2019 yılında bankaların karlılıklarını etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmada 2010 ile 2017 dönemleri arasındaki Türk bankacılık sektörü verilerini kullanmışlardır. Çalışmada özkaynak/toplam aktif değişkeninin özkaynak karlılığını pozitif yönde etkilediğini, sektör payı ve aktif kalitesi değişkenlerinin ise hem aktif karlılık hem de özkaynak karlılığı oranını pozitif yönde etkiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Okuyan ve Karataş 2017 yılında Türk bankacılık sektöründe karlılığı etkileyen faktörler ile ilgili yaptıkları çalışmada 2002 ile 2013 dönemleri arasında çeyreklik veriler ile veri setlerini oluşturmuşlardır. Çalışmada özkaynak yeterliliği, mevduat büyüklüğü, aktif büyüklük, tüfe ve GSYİH'nin karlılığı pozitif yönde etkilediğini ve likit varlıkların fazlalığı ve takipteki kredilerdeki artışların ise karlılığı negatif yönde etkilediği sonuçlarına ulaşmışlardır.

Çalışmanın güncel veriler ile veri seti oluşturulması bakımından özellikle de son dönemlerdeki Türkiye'de yaşanan yüksek enflasyonlu ekonomik krizin karlılığa etkilerini görebilmek amacıyla

önemli bir yere sahip olacağı düşünölmektedir. Ayrıca hem yerli mevduat bankalarının hem de yabancı mevduat bankalarının belirtilen faktörlerle karlılık boyutunda karşılaştırılması ile ilgili güncel ulaşılabilen yerli literatürde bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bilgiler ışığında çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağı ve ileriki dönemlerde yapılacak olan çalışmalara önemli bir katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

3. VERİ VE METODOLOJİ

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de faaliyet gösteren yerli ve yabancı mevduat bankalarının bilgilerini yer verilecek ve bankaların karlılıklarına etki eden içsel ve dışsal faktörler ayrıntılı şekilde incelenecektir. Veri setine uygun olarak belirlenen modeller, hipotezler ve analiz yöntemi ile ilgili detaylı bilgiler verildikten sonra analizden elde edilen bulgular yorumlanacaktır.

Çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren yerli ve yabancı bankaların listesi Tablo-1’de gösterildiği gibidir. Bu listeden bazı yabancı bankaların özellikle karlılık değışkenlerindeki verilerinin eksik olması nedeni ile veri setine dahil edilmemiştir. Tablo-1’de veri setine dahil edilen bankaların listesi verilmiştir.

Tablo-1 Analize Dahil Edilen Bankaların Listesi

Yerli Sermayeli Mevduat Bankalar	Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalar
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Alternatifbank A.Ş.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Arap Türk Bankası A.Ş.
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Burgan Bank A.Ş.
Akbank T.A.Ş.	Citibank A.Ş.
Anadolubank A.Ş.	Denizbank A.Ş.
Fibabanka A.Ş.	HSBC Bank A.Ş.
Şekerbank T.A.Ş.	ICBC Turkey Bank A.Ş.
Turkish Bank A.Ş.	ING Bank A.Ş.
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	QNB Finansbank A.Ş.
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Turkland Bank A.Ş.
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2022

Tablo-1’de de göröldüğü üzere 2011 ile 2021 yılları arasında eksiksiz verilerine ulaşılabilen 11 yerli SMB ve 11 yabancı SMB veri setine dahil edilmiştir. Veri setindeki içsel faktörlerin tamamı Türkiye Bankalar Birliğinin (TBB) istatistiki raporlarından, dışsal faktörler ise Dünya Bankası veri bankası ve Eurostat veri tabanından elde edilmiştir. Veri setine 2011 yılından önceki verilerin eklenmemesinin nedeni 2011 öncesi verilerde bazı yerli sermayeli bankaların yabancılar tarafından satın alınması ve bazı bankaların TMSF’ye devredilmesi olarak sayılabilir. Bunların yanında karlılık anlayışının değışebileceği dikkate alınarak yatırım ve kalkınma bankaları araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

Çalışmada bankaların karlılıklarına etki eden içsel ve dışsal faktörler incelenmektedir. Bu kapsamda analize dahil edilen finansal oranlar ve değışkenlerin listesi Tablo-2’de gösterildiği gibidir.

Tablo-2 Çalışmada kullanılan değişkenler

Değişkenler	Kısaltma	Tanım	Hesaplama	Kaynak
<i>Bağımlı Değişkenler</i>				
	ROA	Aktif Karlılık Oranı	Net Kar / Toplam Aktif	Türkiye Bankalar Birliği
<i>İçsel Faktörler</i>				
Sermaye Yeterliliği	SYO	Sermaye Yeterliliği Oranı	(Özkaynaklar/Toplam Risk Ağırlıklı Kaynaklar) x 100	Türkiye Bankalar Birliği
	ÖZTA	Özkaynaklar Oranı	Özkaynaklar/Toplam Aktifler	
Bilanço Yapısı	TMTK	Mevduatların Karlılığa Oranı	Toplam Mevduatlar/ Toplam Karlılıklar	Türkiye Bankalar Birliği
	AKTA	Alınan Kredilerin Varlıklara Oranı	Alınan Krediler/Toplam Varlıklar	
Aktif Kalitesi	FVTA	Finansal Varlıklar Oranı	Finansal Varlıklar (Net)/Toplam Varlıklar	Türkiye Bankalar Birliği
	TKTA	Kredilerin Varlıklara Oranı	Toplam Krediler/Toplam Varlıklar	
	DATA	Donuk Alacakların Kredilere Oranı	Donuk Alacaklar/Toplam Krediler	
Likidite	LATA	Likit Aktiflerin Varlıklara Oranı	Likit Aktifler/Toplam Varlıklar	Türkiye Bankalar Birliği
	LAKV	Likit Aktiflerin Kısa Vadeli Borçlara Oranı	Likit Aktifler/KVB	
Gelir-Gider Yapısı	FGTV	Faiz Gelirlerinin Varlıklara Oranı	Faiz Gelirleri/Toplam Varlıklar	Türkiye Bankalar Birliği
	FGTG	Toplam Gelirlerdeki Faiz Gelirlerinin Payı	Faiz Gelirleri/Toplam Gelirler	
	FDTV	Faiz Dışı Gelirlerin Varlıklara Oranı	Faiz Dışı Gelirler (Net)/Toplam Varlıklar	
<i>Dışsal Faktörler</i>				
Gelir Faktörü	GDP	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Artış Oranı	Dünya Bankası
Enflasyon Faktörü	ENF	Enflasyon	Enflasyon Artış Oranı	Dünya Bankası

Tablo-2’de de gösterildiği gibi çalışma kullanılan değişkenler bazında olabildiğince zenginleştirilmiş ve bu sayede bankaların karlılık ve performansı ile ilgili her etki analiz edilmeye çalışılmıştır. Tablo-3’te özeti verilen değişkenler ile ilgili hesaba dayalı bazı kalem ve değişkenlerin açıklamaları aşağıda gösterildiği gibidir (TBB, 2022).

Yukarıda ayrıntıları ile verilen finansal oranların karlılığa etkilerini incelemek amacıyla geliştirilen hipotezler aşağıdaki gibidir;

H_1 = Yerli SMB’nın içsel faktörlerinin karlılığa etkisi yoktur.

H_2 = Yerli SMB'nın dışsal faktörlerinin karlılığa etkisi yoktur.

H_3 = Yabancı SMB'nın içsel faktörlerinin karlılığa etkisi yoktur.

H_4 = Yabancı SMB'nın dışsal faktörlerinin karlılığa etkisi yoktur.

4. YÖNTEM ve BULGULAR

Çalışmada öncelikle değişkenlerin tanımlayıcı istatistiklerine yer verilmiş olup ardından ise değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmış ve çalışmaya uygun olmayan yüksek korelasyonlu değişkenler analizden çıkarılarak uygulanacak olan ekonometrik model oluşturulmuştur. Yapılacak ön testler ve analizler yerli ve yabancı SMB için ayrı ayrı tabloladıştırılacak, ortak testler ise tek tablo altında gösterilecektir.

Tablo-3 Yerli SMB İçin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Hata	Minimum	Maksimum
ROA	121	1.21428	0.6816766	-2.209658	2.750605
SYO	121	16.305	2.992128	13.07672	32.0857
ÖZTA	121	10.64837	2.635483	4.826848	18.43356
TMTK	121	64.50051	6.547628	54.14361	82.45726
AKTA	121	7.893917	3.771752	0.3444598	17.27198
FVTA	121	20.19266	9.992307	0.6101057	44.041
TKTA	121	64.21667	7.915793	29.3644	84.71611
DATA	121	3.932109	2.318262	0.7769582	13.0548
LATA	121	23.11133	8.888749	8.366575	64.4879
LAKV	121	41.97652	20.18472	13.54083	164.3204
FDTV	121	1.191059	0.6291591	-.2986225	2.889168
FGTV	121	8.351486	1.842728	4.936271	16.08533
FGTG	121	87.53668	6.111485	74.01877	103.8647
GSYİH	121	5.72481	3.346917	0.8895852	11.20011
ENF	121	11.06238	4.115022	6.47188	19.59649

Tablo-3'de de gösterildiği gibi Türkiye'de faaliyet gösteren yerli SMB'nın 2011 ile 2021 dönemleri arasında toplam 121 gözlem değeri ile veri seti oluşturulmuştur. Genel itibari ile standart sapmalar düşük olsa da bazı değişkenlerde yüksek olduğu görülebilmektedir. Bunun nedeni farklı yapıda, farklı büyüklükte ve kamu özel ayrımı yapılmadan tüm yerli mevduat bankalarının örnekleme dahil edilmesi olarak gösterilebilir. Bu durum sadece standart sapmalar için değil aynı zamanda minimum ve maksimum değerler arasındaki büyük farklılıklar için de geçerlidir. Basel kriterlerinde %8 olarak tavsiye edilen ve ileriki süreçte %12'ye çıkarılması planlanan sermaye yeterliliği örneklem bankalarımızda %16 gibi bir ortalamaya sahiptir. Bunun sebebi 2000 ve 2001 yıllarında meydana gelen ekonomik kriz sonrasında alınan sert tedbirler olarak söylenebilir. Bankacılık sektörü krizlere karşı bir koruyucu tampon görevi gören sermaye yeterlilik oranını gelecekte meydana gelebilecek risklere karşı daha yüksek seviyede tutmaktadır. Tablo-4'te ise yabancı SMB tanımlayıcı istatistiklerine yer verilmiştir.

Tablo-4 Yabancı SMB İçin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Hata	Minimum	Maksimum
ROA	121	1.039829	1.779873	-11.90485	6.462274
SYO	121	18.15861	3.720425	12.57037	31.5329
ÖZTA	121	11.29251	3.451619	2.881049	21.23675
TMTK	121	61.35797	10.93656	26.06358	84.52781
AKTA	121	13.98148	10.97987	0.0085406	54.22117
FVTA	121	22.13571	14.28112	4.557718	66.922
TKTA	121	58.47966	13.18978	26.79156	78.90931
DATA	121	5.4904	6.940295	0.1238618	48.5879
LATA	121	30.20523	13.27613	12.46754	66.64355
LAKV	121	55.33072	24.14252	22.22693	148.1298
FDTV	121	1.331837	0.8181161	-0.9899475	3.454118
FGTV	121	8.098502	2.319474	2.79119	18.56237
FGTG	121	85.62511	8.541004	62.34532	111.4182
GSYİH	121	5.72481	3.346917	0.8895852	11.20011
ENF	121	11.06238	4.115022	6.47188	19.59649

Tablo-4'te de gösterildiği gibi Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı SMB'nın 2011 ile 2021 dönemleri arasında toplam 121 gözlem değeri ile veri seti oluşturulmuştur. Yine yerli bankalarda olduğu gibi bazı değişkenlerin standart sapmaları banka büyüklükleri ve yapıları bakımından yüksek çıkabilmektedir. Yabancı SMB'da sermaye yeterlilik oranı ortalamasının yerli SMB'den daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum ülkemizdeki ekonomik kriz dönemlerinde ve beklenen ya da beklenmeyen risklere karşı yabancı sermayenin daha korumacı ve daha tedbirli olduğunun bir göstergesi olabilir. Ek-2 ve Ek-3'te yerli ve yabancı SMB için ayrı ayrı hesaplanmış olan korelasyon matrisleri verilmiştir.

Değişkenler arası korelasyon ilişkilerine bakıldığında yerli sermayeli bankalarda sadece FDTV ile FGTG arasında yüksek korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir. Yabancı sermayeli bankalarda ise FDTV ile FGTG, LATA ile LAKV ve TMTK ile AKTA arasında yüksek korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir. Yerli ve yabancı sermayeli bankaları tam olarak karşılaştırabilmek amacı ile korelasyon ilişkisi yüksek çıkan bir değişken her iki banka grubundan da çıkarılmış bu şekilde her iki modelde de aynı sayıda ve aynı değişkenlerle analiz yapılarak daha iyi karşılaştırma sonuçları elde edilmeye çalışılmıştır. Yerli sermayeli bankalarda sadece FDTV veri setinden çıkarılmış ve yabancı sermayeli bankalarda ise FDTV, LAKV ile AKTA modelden çıkarılarak analize bu şekilde devam edilmiştir.

Çalışmada Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi (GMM) kullanımının birkaç nedeni vardır. Bu nedenlerden en önemlisi modelde yer alan bağımlı değişkenin yani aktif karlılık oranının gecikmeli değerinin de modele bağımsız değişken olarak eklenebilmesidir. GMM kullanımının bir diğer nedeni ise yatay kesit bağımlılığının dikkate alınmaması ve serilerin durağanlık düzeylerinin göz ardı edilebilmesidir. Ayrıca bağımsız değişken sayısının fazla olmasından dolayı içsellik problemini ortadan kaldırdığı için GMM yöntemi tercih edilmiştir.

Birim kök testinin seçimi için yatay kesit bağımlılığı ve homojenite testleri önem taşımaktadır. Panel veri setinin homojen veya heterojen olması seçilecek olan birim kök testini belirlemektedir. Tablo-5'te Homojenite için uygulanan Delta Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo-5 Delta Testi Sonuçları

Yerli SMB			Yabancı SMB	
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Delta	-2.425	0.015	-3.617	0.000

Tablo-5'de de grldği üzere hem yerli SMB hem de yabancı SMB modellerinde panel veri setinin heterojen olduğu görülmekte ve buna uygun birim kök testi uygulanacaktır.

Delta testinde heterojen oldukları belirlenen panel veri setlerinde Değişen Varyans sorununu olup olmadığını Breusch-Pagan / CookWeisberg test ile, Otokorelasyon problemini Wooldridge test for autocorrelation ile ve model bazında yatay kesit bağımlılığının testi için Pesaran's test of cross sectional independence kullanılmış ve sonuçları Tablo-6'da verilecektir.

Tablo-6 Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Yerli SMB						Yabancı SMB					
Değişen Varyans		Otokorelasyon		Yatay Kesit Bağımlılığı		Değişen Varyans		Otokorelasyon		Yatay Kesit Bağımlılığı	
Breusch-Pagan / CookWeisberg test	Wooldridge test for autocorrelation	F Value	Olasılık Value	Pesaran's test of cross sectional independence	Olasılık Value	Breusch-Pagan / CookWeisberg test	Wooldridge test for autocorrelation	F Value	Olasılık Value	Pesaran's test of cross sectional independence	Olasılık Value
12.03	0.0005	6.239	0.0316	1.330	0.1835	142.89	0.0000	69.811	0.0000	0.396	0.6922

Tablo-6'da da grldği gibi hem yerli SMB'de hem de yabancı SMB'de modelinde otokorelasyon problemi değişen varyans sorunu bulunmakta olup yatay kesit bağımlılığı bulunmamaktadır. Tablo-7'de değişkenler bazında da yatay kesit bağımlılığı sonuçları verilmiştir.

Tablo-7 Değişkenler Bazında Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

YerliSMB			YabancıSMB		
Değişkenler	CD-Test	Olasılık	Değişkenler	CD-Test	Olasılık
ROA	4.297	0.000	ROA	3.235	0.001
SYO	11.231	0.000	SYO	6.909	0.000
ZTA	13.217	0.000	ZTA	3.315	0.001
TMTK	3.491	0.000	TMTK	2.286	0.022
AKTA	9.273	0.000	FVTA	19.84	0.000
FVTA	18.409	0.000	TKTA	6.424	0.000
TKTA	12.318	0.000	DATA	2.854	0.004
DATA	17.681	0.000	LATA	3.836	0.000
LATA	14.085	0.000	LAKV	6.909	0.000
LAKV	12.289	0.000	FGTV	15.725	0.000

FGTV	21.173	0.000	FGTG	4.332	0.000
FGTG	5.608	0.000	GSYİH	24.597	0.000
GSYİH	24.597	0.000	ENF	24.597	0.000
ENF	24.597	0.000			

Yatay kesit bağımlılığı özellikle birinci ya da ikinci nesil birim kök analizi seçiminde oldukça önemlidir. Bu nedenle değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığı olup olmadığı da test edilmelidir. Değişkenler arası yatay kesit bağımlılığının test edilmesi için Pesaran (2004) tarafından önerilen CD testi uygulanmış ve sonuçları Tablo-8’de belirtilmiştir.

Panel zaman serisi modellerde birim kök süreci serilerde yatay kesit’in olup olmamasına göre ikiye ayrılmaktadır. Birinci nesil panel birim kök testlerinde (Levin, Lin ve Chu, 2002; Harris ve Tzavalis, 1999; Breitung, 2000; Hadri, 2000; Im, Pesaran ve Shin, 2003; Choi, 2001; Maddala ve Wu, 1999) yatay kesit bağımlılığını dikkate alınmazken, ikinci nesil birim kök testleri (Taylor ve Sarno, 1998; O’Connel, 1998; Breuer, McNown ve Wallace, 2002; Phillips ve Sul, 2003; Moon ve Perron, 2004; Bai ve Ng, 2004; Pesaran, 2007) yatay kesit bağımlılığını dikkate almaktadır.

Pesaran (2007), Im, Pesaran ve Shin (2003) panel birim kök testini yatay kesit bağımlılığını dikkate alarak genişletmiştir. Pesaran(2007), Dickey-Fuller regresyonunun otoregresif değişkeninin katsayısının heterojen olmasına izin vererek serilerin yatay kesit ortalamalarının gecikmeli değerlerini ve ilk farklarını modele faktör olarak dahil etmektedir. Bu test ayrıca yatay kesit bağımlılığı ile genişletilmiş ADF (CADF) testi de denmektedir. Gecikme sayıları Schwarz bilgi kriterine göre belirlenmiştir. Tablo-8’de ikinci nesil birim kök analizlerinden Pesaran (2007) CADF testi yapılmış ve sonuçları sunulmuştur.

Tablo-8 Birim Kök Testleri

Değişkenler	Yerli SMB		Değişkenler	Yabancı SMB	
	t-bar	Z[t-bar]		t-bar	Z[t-bar]
ROA	-2.097	-1.117	ROA	-1.921	-0.582
ROA(I)	-3.724	-5.035	ROA(I)	-2.633	-2.335
SYO	-1.643	0.266	SYO	-3.199	-4.469
SYO(I)	-3.146	-3.604	ÖZTA	-1.683	0.142
ÖZTA	-1.460	0.820	ÖZTA(I)	-4.438	-6.801
ÖZTA(I)	-3.046	-3.357	TMTK	-1.601	0.394
TMTK	-2.598	-2.640	TMTK(I)	-2.473	-1.937
AKTA	-3.044	-3.998	FVTA	-1.728	0.006
FVTA	-2.891	-3.534	FVTA(I)	-2.058	-0.912
TKTA	-2.042	-0.951	TKTA	-2.535	-2.448
TKTA(I)	-3.315	-4.022	DATA	-1.636	0.287
DATA	-2.827	-3.337	DATA(I)	-1.824	-0.331
LATA	-2.320	-1.795	LATA	-2.260	-1.613

LATA(I)	-2.635	-2.338		LATA(I)	-1.303	0.959	
LAKV	-2.844	-3.389		LAKV	-1.548	0.555	
FGTV	-2.417	-2.092		LAKV(I)	-1.793	-0.256	
FGTV(I)	-3.173	-3.671		FGTV	-1.346	1.169	
FGTG	-2.222	-1.497		FGTV(I)	-3.253	-3.868	
FGTG(I)	-2.931	-3.071		FGTG	-1.840	-0.335	
GSYİH	2.610	13.206		FGTG(I)	-1.803	-0.280	
ENF	2.610	13.206		GSYİH	2.610	13.206	
				ENF	2.610	13.206	
Kritik Değerler	Cv10	Cv5	Cv1	Kritik Değerler	Cv10	Cv5	Cv1
	-2.160	-2.280	-2.520		-2.160	-2.280	-2.520

Tablo-8'de de grldğ üzere yerli SMB modelinde ROA, SYO, ZTA, TKTA, LATA, FGTV ve FGTG değişkenleri düzeyde durağan olmayıp birinci dereceden farkları alınarak durağanlaştırılmıştır. Yabancı SMB modelinde ise ROA, ZTA ve FGTV değişkenleri düzeyde durağan olmayıp birinci dereceden farkları alınarak durağanlaştırılmıştır. Yabancı SMB modelinde TMTK, FVTA, DATA, LATA, LAKV ve FGTG değişkenleri durağanlaştırlamadığından modelden çıkarılarak analize bu şekilde devam edilmiştir.

Wald testi ile bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkenleri açıklamakta anlamlı olup olmadığı test edilmekte olup her iki model ve yöntemde de modellerin açıklama gücünün olduğu ve modellerin bir bütün olarak anlamlı olduğu görülmektedir. ($p < 0.05$)

Sargan testi ile modellerin içsellik kontrolü yapılarak araç değişkenlerin geçerliği incelenmiş olup her iki yöntem ve model de de içsellik probleminin bulunmadığı yani modellerin dışsal olduğu ve hata teriminin korelasyonlu olmadığı sonucuna varılmıştır. ($p > 0.05$)

Modellerimizin otokorelasyonu ise Arellano-Bond (AR) testi ile kontrol edilmiş olup her iki yöntem ve her iki modelde de otokorelasyon problemi bulunmadığı görülmektedir.

Çalışmada GMM yöntemine göre oluşturulan modeller aşağıda formüle edildiği gibidir;

Model-1 Yerli SMB için SGMM modeli;

$$ROA = \beta_0 + \beta_1 ROA_{i,t-1} + \beta_2 SYO_{i,t} + \beta_3 \ddot{O}ZTA_{i,t} + \beta_4 TMTK_{i,t} + \beta_5 AKTA_{i,t} + \beta_6 FVTA_{i,t} + \beta_7 TKTA_{i,t} + \beta_8 DATA_{i,t} + \beta_9 LATA_{i,t} + \beta_{10} LAKV_{i,t} + \beta_{11} FGTV_{i,t} + \beta_{12} FGTG_{i,t} + \beta_{13} GSYİH_{i,t} + \beta_{14} ENF_{i,t} + \varepsilon_{it} \quad (\text{Denklem-1})$$

Model-2 Yabancı SMB için SGMM modeli;

$$ROA = \beta_0 + \beta_1 ROA_{i,t-1} + \beta_2 SYO_{i,t} + \beta_3 \ddot{O}ZTA_{i,t} + \beta_4 TKTA_{i,t} + \beta_5 FGTV_{i,t} + \beta_6 GSYİH_{i,t} + \beta_7 ENF_{i,t} + \varepsilon_{it} \quad (\text{Denklem-2})$$

Geniş kapsamlı, hem yerli ve yabancı SMB'nın karşılaştırılması hem de içsel ve dışsal faktörlerin karşılaştırılmasını içeren bir çalışma olduğundan modelde kullanılan değişkenlerin sayısı fazladır. Bağımlı değişken olarak aktif karlılık oranı kullanılmış fakat zsermaye karlılık oranı tercih edilmemiştir. Bunun nedeni yerli sermayeli bankaların arasında kamu sermayeli bankalarda bulunduğundan bağımlı değişken olarak sadece aktif karlılık oranı tercih edilmiştir.

Tablo-9 Sistem GMM Analiz Sonuçları
ROA

Yerli Sermayeli Bankalar				Yabancı Sermayeli Bankalar			
Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	Olasılık	Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	Olasılık
ROA (t-1)	-0.3275752	0.0826738	0.000***	ROA(t-1)	-0.0402174	0.5155596	0.938
SYO	0.0168367	0.0308045	0.682	SYO	-0.0481647	0.0270323	0.075*
ÖZTA	0.0829113	0.0650876	0.203	ÖZTA	0.3037226	0.196788	0.123
TMTK	0.0407051	0.0185535	0.028**	TKTA	-0.0221527	0.028555	0.438
AKTA	0.0103431	0.0374409	0.782	FGTV	-0.0032416	0.1190455	0.978
FVTA	-0.0120382	0.0133826	0.368	GSYİH	0.1031752	0.0399214	0.010**
TKTA	-0.0427976	0.0150872	0.005***	ENF	0.0581512	0.0423977	0.170
DATA	-0.0009029	0.0463079	0.984	Sabit Terim	1.169809	1.656936	0.480
LATA	-0.030224	0.0118261	0.011**				
LAKV	0.0129228	0.0040513	0.001***				
FGTV	-0.1231076	0.0437935	0.005***				
FGTG	0.0163167	0.0136154	0.231				
GSYİH	0.0354479	0.0268067	0.186				
ENF	0.0320869	0.0397018	0.419				
Sabit Terim	-3.646653	1.396494	0.009***				
Grup Sayısı	11			11			
Wald chi^2	63.47 (0.0000)			117.47 (0.0000)			
R1 Değeri	-1.8978 (0.0577)			-3.5119 (0.7254)			
R2 Değeri	.7652 (0.4442)			-1.0297 (0.3031)			
Sargan test	55.12893 (0.1016)			5.260415 (0.9182)			

Not: ***, **, *, sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Tablo-9'da yerli SMB ile yabancı SMB'nın Sistem GMM analiz yöntemi ile tahmin sonuçları verilmektedir. Elde edilen bulgular yerli ve yabancı sermayeli mevduat bankaları için ayrı ayrı başlıklandırılmıştır.

Yerli SMB'da öncelikle bağımlı değişken olarak ele aldığımız aktif karlılık oranının gecikmeli değeri aktif karlılık oranını %32 oranında pozitif yönde azaltmaktadır. Bunun dışında sermaye yeterliliği grubunda sermaye yeterliliği oranı ve özkaynakların toplam aktiflere oranı ile bankaların karlılıkları arasında istatistiki bir ilişki tespit edilememiştir. Bilanço yapısı için ele aldığımız içsel değişkenlerden toplam mevduatların toplam aktiflere oranında meydana gelen bir birimlik artışın %5 anlamlılık düzeyinde aktif karlılığı %4 oranında arttırdığı görülürken diğer bilanço yapısı değişkeni olan alınan kredilerin toplam aktiflere oranı ile aktif karlılığı oranı arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Elde edilen sonuç literatürlede paralellik göstermektedir (Kakilli vd., 2013; Okuyan ve

Karadaş, 2017). Bu durumda yerli SMB'lerde mevduat miktarını arttırıcı politikaların karlılıklara olumlu yönde yansdığı söylenebilir. Aktif kalitesi faktöründe ise sadece toplam kredilerin toplam varlıklara oranının aktif karlılığı istatistiki olarak anlamlı Şekilde etkilediği görülmektedir. Toplam kredilerin toplam varlıklara oranında meydana gelen bir birimlik artışın aktif karlılığı %4 oranında azalttığı görülmektedir. Bu durum kredilerde meydana gelen artışların geri ödenmeme riskini de beraberinde getirmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Likidite faktöründe likit aktiflerin toplam varlıklara oranındaki bir birimlik artışın aktif karlılık oranını %3 oranında azalttığını ve likit aktiflerin kısa vadeli borçlara oranının ise aktif karlılık oranını %1 oranında arttırdığı analiz sonuçlarından tespit edilmiştir. Elde edilen sonuç literatürde Okuyan ve Karadaş (2017) elde ettiği sonuçlarla paralellik göstermektedir. Likit aktiflerin yatırıma dönüştürülmemesi ve atıl fon olarak tutulması karlılığı azaltıcı bir faktör olduğu söylenebilir bunun dışında kısa vadeli borç ödemede hazır tutulan likit aktiflerin karlılığı arttırıcı bir etken olduğu da yine analiz sonuçlarından görülmektedir. İstatistiki olarak anlamlı sonuç veren son içsel değişken ise faiz gelirlerinin toplam varlıklara oranıdır. Bu orandaki bir birimlik artış aktif karlılığı %12 oranında azaltmaktadır. Faiz gelirlerinin temel kaynağını satılan krediler oluşturmaktadır. Satılan kredilerden elde edilen faiz gelirlerindeki artış ele alınan zaman serisi içerisinde faiz oranlarında meydana gelen artışlardan kaynaklanmaktadır. Faiz oranlarındaki artışın kredi talebini azaltıcı etkisi olduğundan bankaların karlılıklarına negatif yönde etkilediği söylenebilir. Yerli SMB'ler ile ilgili diğer içsel ve dışsal faktörler ile aktif karlılık oranı arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Yabancı SMB için, aktif karlılık oranının gecikmeli değeri ile aktif karlılık oranı arasında istatistiki bir ilişki tespit edilememiştir. Sermaye yeterliliği faktöründen sermaye yeterlilik oranının da meydan gelen bir birimlik artış aktif karlılık oranını %4 oranında azaltmaktadır. Elde edilen sonuçlar literatürlerde paralellik göstermektedir (elik ve Kaya, 2021; Demirel ve Ulusoy, 2021). Sermaye yeterliliği Basel kriterleri bakımından belirli bir seviyenin üzerinde tutulması gerekirken bu durum bankaların farklı yatırım fırsatlarını kaçırmalarına neden olabilmektedir. Dışsal değişkenlere bakıldığında ise Gayri Safi Yurt İçi Hasılda meydana gelen bir birimlik artışların aktif karlılık oranını %1 anlamlılık düzeyinde %10 oranında arttırdığı görülmektedir. Analizden elde edilen bulgular literatürle paralellik göstermektedir (Kakilli vd., 2013; Okuyan ve Karadaş, 2017). Gayri Safi Yurt İçi Hasıla arttıkaa hane halkının alım gücü yükselecek bu da hem harcamalara ve yatırımlara hem de tasarrufa ve vadeli mevduatlarda artışa yansıyacaktır. Bu harcama, tasarruf ve yatırım faktörleri bankaların sağlamış olduğu ürünler vasıtası ile yapıldığında ise bankaların karlılıklarına olumlu etkileri beklenmektedir. Yabancı SMB'da diğer içsel ve dışsal değişkenler ile aktif karlılığı oranı arasında istatistiki bir ilişki tespit edilememiştir.

5. SONUÇ VE DEğERLENDİRME

Çalışma Türkiye'de faaliyet gösteren yerli ve yabancı SMB'nın karlılık performanslarının finansal oranlar vasıtası ile araştırılmasıdır. Çalışmada eksiksiz verilerine ulaşılabilen 11 yerli ve 11 yabancı mevduat bankasının 2011 ile 2021 dönemleri arasındaki yıllık verileri ile veri seti oluşturulmuş ve Sistem Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi ile tahmin edilmiştir. Çalışmada yerli ve yabancı SMB ayrı ayrı değerlendirilmiş ve değerlendirme sonuçlarına bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Çalışmada yerli SMB ile yabancı SMB karşılaştırıldığında yabancı SMB'dan analizde kullanılan finansal oranlar çerçevesinde daha anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Yerli SMB'da sadece öz kaynakların toplam aktiflere oranı, donuk alacakların kredilere oranı ve likit aktiflerin toplam aktifleri oranı anlamlı sonuçlar vermiştir. Diğer faktör ve oranlarda ise istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Yabancı SMB'da ise likit aktiflerin kısa vadeli borçlara oranı dışındaki tüm değişkenlerde anlamlı sonuçlar elde edilmiştir.

Yerli SMB'nın içerisinde 3 kamu bankası ve 8 özel banka bulunmaktadır. Bu bankaların mevcut mevduat miktarlarında meydana gelen artışların karlılıklarına olumlu yönde yansdığı görülmektedir. Mevduat miktarlarındaki artışın analiz dönemindeki faiz oranı artışlarından kaynaklandığı söylenebilir. Hane halkı hem tasarruflarını riskten korumak amacı ile hem de değer artışı sağlamak amacıyla yüksek faiz dönemlerinde vadeli mevduat yatırımlarını tercih edebilmektedirler. Bu durum bankaların kredi satışları için yeteri kadar mevduata sahip olmalarını ve dolaylı yoldan karlılıklarını arttırıcı bir etkiye enden olmaktadır. Anlamlı sonuç veren bir diğer içsel değişken ise toplam varlıklar içerisindeki toplam

kredilerin payıdır. Bankaların temel çalışma prensibi tasarruf sahiplerinden elde ettikleri kaynakları kredi olarak satıp aradaki faiz farkından kar elde etmeleridir. Bu bağlamda kredi satışları bankaların temel karlılık finansmanını sağlamaktadır. Kredi satışlarını arttırıcı politikaların üretilmesi, yaygınlaştırılması ve kredilerin çeşitlendirilmesi bankaların karlılıklarına olumlu yönde etki eden bir unsurdur. Bankalar kredi satışı arttıkça kredilerin geri ödenmesinde yaşanan aksaklıklarında beraberinde getirmektedir. Bankalar bu riski gözönünde bulundurarak ellerinde bulundurdukları likit aktifleri belirli bir seviyenin üzerinde tutmaktadırlar. Fakat bu durum aynı zamanda yatırıma dönüştürülmeden âtil fonlara sebebiyet vermektedir. Bankaların bu durumda dengeyi sağlamaları gerekmektedir. Risklere karşı elde tutulan likit aktiflerin aynı zamanda âtil fonlara sebebiyet verdiği ve aktif karlılığı azaltıcı bir etkiye dönüştüğü görülmektedir. Likit aktifler âtil fonlama ile karlılığı azaltıcı bir etkiye sebep olurken aynı zamanda bankaların borçlarını ödemede kullandıkları bir araç olduğundan banka riskini ve likidasyon sıkıntısının önüne geçmek amacı ile de önemli bir yerededir. Bu sebeple elde bulundurulmuş likit aktiflerin denge de tutulması karlılık açısından oldukça önemlidir. Yerli SMB’lerde karlılığa etki eden son içsel değişken ise toplam gelirler içerisindeki faiz gelirleridir. Faiz gelirleride genel olarak kredi satışlarından elde edilen bir gelirdir. Toplam gelirler içerisindeki faiz gelirlerinin artması kredi satışlarının arttığını ve dolaylı olarak donuk kredi riskinide arttırdığından dolayı aktif karlılığı azalttığı söylenebilir.

Yabancı SMB için analiz sonuçlarına bakıldığında ise sadece içsel değişkenlerden sermaye yeterlilik oranının aktif karlılığı azaltıcı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Basel kriterleri gözönüne alındığında bankaların beklenen ve beklenmeyen risklere karşı bir tampon görevi gören sermaye yeterlilik oranlarının belirli bir seviyenin üzerinde tutulması tavsiye edilmektedir. Basel kriterlerine göre %8 olarak belirlenen asgari sermaye yeterlilik oranının ileride %12’ye çıkarılması planlanmaktadır. Bu durumun bankaların risklere karşı güvenlerini arttırırken sermaye yeterliliklerini arttırmak için ayırdıkları sermaye tutarı yatırımlarını ve kredi satış miktarlarını azalttığından karlılıklarını azaltıcı bir etkisi olduğu görülmektedir. Bunun yanında dışsal değişken olarak gayri safi yurt içi hasılda meydana gelen artışların da karlılığı arttırdığı görülmektedir. Müşterilerin refah seviyeleri ve milli gelirleri yükseldikçe birikimlerini tamamlamak adına, tasarruflarını gelir getirecek yatırımlara dönüştürmek adına ve vadeli mevduat hesapları aracılığı ile paralarının değer kaybının önüne geçebilmek adına bankaların sundukları imkanları daha fazla kullanmaya başlar. Bu durumunda bankaların karlılıklarına yönelik olumlu yönde etkileri bulunmaktadır. Ayrıca sadece mevduat hesapları değil müşteriler tasarruflarından daha fazla bütçelerdeki yatırımlara ulaşabilmek amacı ile de banka kredisi yoluna başvurmakta ve bu da bankaların karlılık seviyelerini arttırmaktadır.

Çalışmanın geniş kapsamlı olması, birçok faktörü ve finansal oranı içinde barındırması, yerli ve yabancı mevduat bankalarının karşılaştırmasının hem içsel hem de dışsal faktörlerin etkileri bakımından ele alınması ile literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca Türkiye’de bankacılık alanında yapılacak olan diğer çalışmalar için de güncel bir kaynak olması bakımından bir rehber niteliği taşımaktadır.

Etik Beyan: Bu çalışmada “Etik Kurul” izni alınmasını gerektiren bir yöntem kullanılmamıştır.

Ethics Statement: In this study, no method requiring the permission of the “Ethics Committee” was used.

KAYNAKÇA

- Alper, D., & Anbar, A. (2011). Bank Specific and Macroeconomic Determinants of Commercial Bank Profitability: Empirical Evidence from Turkey. *Business and Economics Research Journal*, 2(2), 139152.
- Borroni, M., & Rossi, S. (2019). Bank profitability: Measures and Determinants. In *Banking in Europe* (pp. 23-53). Palgrave Macmillan Studies in Banking and Financial Institutions. Palgrave Pivot, Cham.
- Belke, M., Unal, E. A. (2017). "Determinants of Bank Profitability: Evidence From Listed and Non-Listed Banks in Turkey", *Journal of Economics Finance and Accounting*, 4(4), 404-416.
- Chaudhry, M., Chatrath A., & Kamath, R. (1995). Determinants of Bank Profitability. *American Journal of Business*. 10(1), 41-46.
- elik, S., & Kaya, F. (2021). Banka Kârlılığına Etki Eden Mikro Değişkenler: Türk Bankacılık Sektöründeki Yerli ve Yabancı Bankalar zerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 719-738. <https://doi.org/10.20491/isarder.2021.1162>
- Çevik, N. K., & Boran, A. (2020). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Ticaret Bankalarının Karlılığını Etkileyen İçsel Faktörler: 2005-2016 Yılları Arası Panel Veri Analizi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(4), 1735-1750. <https://doi.org/10.21547/jss.788442>
- Durguti, E., Zhuja, D., & Arifi, E. (2014). An Examination of the Net Interest Margin as Determinants of Banks' Profitability in the Kosovo Banking System. *European Academic Research*, 2(5), 6350-6364.
- Gülhan, ., & Uzunlar, E. (2011). Bankacılık sektöründe kârlılığı etkileyen faktörler: Türk bankacılık sektörüne yönelik bir uygulama/factors influencing the bank profitability: an application on turkish banking sector. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1).
- Kakilli Acaravcı, S. & alım, A.E. (2013). Turkish Banking Sector's Profitability Factors. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 3(1), 27-41.
- Karakuş, R., Zor, İ., & Kk, Y. ř. (2017). Ticari bankalarda kârlılığın isel belirleyicileri: yerli ve yabancı sermayeli bankalarda karşılaştırmalı analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 62, 379-398.
- Muhammad, A. Z. A. M., & Siddiqui, S. (2011). Domestic and foreign banks' profitability: Differences and their determinants. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 2(1), 33-40.
- Okuyan, H. A., Karataş, Y. (2017). Profitability Analysis of Turkish Banking Sector. *Ege Academic Review*, 17(3), 395-406. <https://doi.org/10.21121/eab.2017328405>
- Ongole, V. & Kusa, G. (2013). Determinants of the Financial Performance of Commercial Banks in Kenya. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 3(1), 237-252.
- Sabi, M. (1996). Comparative analysis of foreign and domestic bank operations in Hungary. *Journal of comparative Economics*, 22(2), 179-188. <https://doi.org/10.1006/jcec.1996.0017>
- San, O. T., Theng, L. L., & Heng, T. B. (2011). A comparison on efficiency of domestic and foreign banks in Malaysia: A DEA approach. *Business Management Dynamics*, 1(4), 33-49.
- Topak, M.S., Talu, N.H. (2017). Bank Specific and Macroeconomic Determinants of Bank Profitability: Evidence from Turkey, *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(2), 574-584.
- Türkdönmez, C. S., Babuşcu, ř. (2019). Bankaların Karlılık Performansını Etkileyen Faktörler. *Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 37-54.
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB), (04 Ekim 2022) "Aktif Büyüklüğüne Göre Banka Sıralaması" https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/3779/Aktif_Buyuklugune_Gore_Banka_Siralaması_12-21.xls

EKLER

EK-1 Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yerli ve Yabancı Bankaların 2021 Yılı Aktif Büyüklükleri

Yerli Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar	
Banka İsmi	Aktif Büyüklüğü (Milyon TL.)	Banka İsmi	Aktif Büyüklüğü (Milyon TL.)
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	1.370.890	Alternatifbank A.Ş.	48.678
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	901.217	Arap Türk Bankası A.Ş.	9.706
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1.007.214	Bank of China Turkey A.Ş.	2.663
Akbank T.A.Ş.	708.911	Burgan Bank A.Ş.	38.015
Anadolubank A.Ş.	34.685	Citibank A.Ş.	26.829
Fibabanka A.Ş.	45.162	Denizbank A.Ş.	308.719
Şekerbank T.A.Ş.	50.765	Deutsche Bank A.Ş.	5.906
Turkish Bank A.Ş.	2.234	HSBC Bank A.Ş.	75.650
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	194.057	ICBC Turkey Bank A.Ş.	39.130
Türkiye İş Bankası A.Ş.	926.569	ING Bank A.Ş.	82.644
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	736.770	MUFG Bank Turkey A.Ş.	23.385
		Odea Bank A.Ş.	55.466
		QNB Finansbank A.Ş.	371.369
		Rabobank A.Ş.	2.230
		Turkland Bank A.Ş.	5.078
		Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	757.802
Toplam	5.978.474	Toplam	1.853.270

Not: Yerli sermayeli mevduat bankalarından Adabank A.Ş. ile Birleşik Fon Bankası A.Ş. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredildiği için listeye ve analize dâhil edilmemiştir.

Ek-2 Yerli Sermayeli Bankalar için Korelasyon Tablosu

	ROA	SYO	ÖZT A	TMT K	AKT A	FVT A	TKTA	DAT A	LATA	LAK V	FDT V	FGT V	FGT G	GSYİ H	ENF
ROA	1.00														
SYO	-0.08	1.00													
ÖZT A	0.30	0.40	1.00												
TMT K	-0.30	-0.04	-0.07	1.00											
AKT A	0.01	-0.01	0.17	-0.60	1.00										
FVT A	0.21	0.28	-0.16	-0.03	-0.29	1.00									
TKT A	-0.14	-0.60	-0.22	0.17	0.01	-0.59	1.00								
DAT A	-0.31	0.16	0.01	0.34	-0.25	0.26	0.01	1.00							
LAT A	0.05	0.35	0.40	-0.14	0.29	-0.07	-0.57	-0.28	1.00						
LAK V	0.08	0.20	0.44	-0.13	0.29	-0.20	-0.29	-0.28	0.70	1.00					
FDT V	0.30	-0.04	0.29	-0.06	-0.01	-0.04	0.01	0.29	0.11	0.17	1.00				
FGT V	-0.07	-0.06	-0.02	0.33	-0.35	0.06	0.30	0.43	-0.47	-0.23	0.15	1.00			
FGT G	-0.32	-0.01	-0.29	0.23	-0.18	0.05	0.14	-0.10	-0.33	-0.26	-0.89	0.29	1.00		
GSYİ H	0.13	-0.03	-0.09	0.03	0.07	0.04	-0.29	-0.36	0.42	0.25	0.02	-0.40	-0.18	1.00	
ENF	-0.18	0.31	-0.30	0.20	-0.33	0.60	-0.15	0.47	-0.42	-0.36	-0.22	0.38	0.37	-0.12	1.00

Ek-3 Yabancı Sermayeli Bankalar için Korelasyon Tablosu

	RO A	SY O	ÖZT A	TMT K	AKT A	FVT A	TKT A	DAT A	LAT A	LAK V	FDT V	FGT V	FGT G	GSYİ H	EN F
ROA	1.00														
SYO	0.39	1.00													
ÖZTA	0.49	0.3	1.00												
TMTK	0.03	0.1	0.39	1.00											
AKTA	-0.07	-0.0	-0.31	-0.88	1.00										
FVTA	0.28	0.5	0.11	0.20	-0.16	1.00									
TKTA	-0.30	0.5	-0.37	-0.25	0.06	-0.50	1.00								
DATA	-0.61	0.1	-0.08	0.26	-0.27	0.07	0.10	1.00							
LATA	0.30	0.2	0.48	0.33	-0.12	0.13	-0.79	-0.16	1.00						
LAKV	0.19	0.1	0.36	0.11	0.12	-0.04	-0.67	-0.22	0.86	1.00					
FDTV	0.33	0.2	0.29	0.30	-0.33	0.36	-0.23	0.02	0.21	0.06	1.00				
FGTV	-0.13	0.0	0.10	0.21	-0.33	0.06	0.33	0.45	-0.31	-0.49	0.06	1.00			
FGTG	0.29	0.2	-0.21	-0.25	0.19	-0.28	0.42	0.13	-0.35	-0.33	-0.83	0.41	1.00		
GSYİH	0.09	0.1	-0.07	-0.09	0.09	-0.18	-0.04	-0.17	0.15	0.14	-0.07	-0.29	-0.08	1.00	
ENF	0.07	0.4	-0.15	0.11	-0.07	0.70	-0.21	0.20	-0.20	-0.30	0.13	0.15	-0.06	-0.12	1.00